

S.Yeseninin "Şəhanə"si kimdir? -

Ermənilərin uydurduğu "Şahanə Talyan"?

*Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!
Bizim o şimalda gözəl bir qız var,
Bilsəydin, o, sənə nə qədər oxşar!
Bəlkə, indi mənı anır o, yenə,
Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!*

Bu şeir dünya ədəbiyyat tarixində yeri olan şair Sergey Yesenin "Şəhanə, Şəhanə, mənim Şəhanəm!" şeirindən bir parçadır.

Bilirsiniz ki, Yesenin Bakıda bir neçə dəfə olub. İlk dəfə 1920-ci ildəki qısa səfəri Yeseninə Bakını tanıdıb. Daha sonra bir neçə dəfə də bu şəhərə güzarı düşüb. Sonuncu dəfə 1925-ci ilin martında Bakıya gələn şair 2 aydan çox burada qalıb, Mərdəkanda yaşayıb.

Araşdırmaçılar bildirir ki, şairin Bakıda yaşadığı müddətdə qələmə aldığı 40-dan çox şeiri "İran nəğmələri" adı altında çap olunub.

Tədqiqatçı alim İsxan İsxanlı Sergey Yeseninə həsr etdiyi araşdırmada yazır:

"Hər gün onun yaşadığı evə süd gətirən qadın bir gün yenə gəlir. İlk dəfə olaraq evdə yad kişini - Yesenini gören qadın tez çadralanıb süd qabını da orada unudub evdən çıxır. Həmin gündən bu qadının gözəlliyinə vurulan şair onu hər yerdə axtarır. Bir gün tərcüməçisinə "Mən o qadının adını bilmək istəyirəm" deyərək tərcüməçi bunun onun üçün çox təhlükəli ola biləcəyini söyləyir. Lakin şair öz qəlbinə hakim ola bil-

məyib kəndin məhəllələrində toplaşan gənc oğlanlara yaxınlaşıb həmin qadının kim olduğunu öyrənməyə çalışır. Təbii ki, Bakı kəndlərində adət-ənənənin hökm sürdüyü bir dövrdə rus kişinin azərbaycanlı qadınını soruşması ağlasığmaz idi. Gənclər ona "Sən bizim qonağımızsan və buna görə biz sənə heç nə demirik. Amma gələn dəfə bizə belə sualla müraciət etmə..." deyərək cavab verirlər. Məsələnin nə yerdə olduğunu anlayan tərcüməçi onun fikrində düzəliş edərək, onları səhv anladıklarını, sadəcə həmin qadının haradan süd gətirdiyini bilmək istediklərini deyir. Həmin südün Şağan kəndindən gətirildiyini bilən şair sonralar silsilə şeirlərində "Şağanəti moya, Şağanə" adlı şeir yazır. Həmin qadının süd gətirdiyi satıl hazırda şairin xatirə muzeyində saxlanılır.

Aldı görək oğru ermənilər nə deyir?

Hrapark yazır:

Yesenin Batumidə o, məşhur əsərini yazmaq üçün onun ilham mənbəyinə çevrilmiş gənc erməni müəllimi Şahanə Talyanla tanış olur. Şahanə həqiqətən kim idi?

Şahanə Nerses Terteryan (Talyan) 1900-cü ildə Axaltsixdə keşiş ailəsində anadan olub. İbtidai təhsilini Axaltsixe kilsə məktəbində, sonra isə Xaşur qadın gimnaziyasında almışdır. 1921-ci ildə iqtisadçı Ste-

pan Terteryanla ailə həyatı qurur və Tbilisiyə köçür. Lakin onun evliliyi uzun sürmədi və oğlu Ruben dünyaya gələndən çox keçmədi ki, 1924-cü ildə Şahanə dul qaldı və Batumiyə köçdü. 1930-cu ildə yenidən bəstəkar Vardces Talyanla ikinci dəfə ailə həyatı qurur və 1934-cü ildə İrəvana köçür.

Şahanə Talyan xatirələrində yazır ki, 1924-cü ilin dekabrında bir gün Batumi məktəbində cəbrdən dərslər dediyi məktəbi tərk edib evə yollanır. Evə çatmazdan əvvəl o, slavyan görünüşü olan, orta boydan bir qədər hündür və qeyri-adi görünüşü olan bir gəncin diqqətini çəkdi, bu gəncin yerli olmadığını göstə-

rir. Batumidə Şahanə həm də müəllim olan bacısı Katya ilə mənzil kirayələyib.

Batumidə ev sahibəsi və məşhur jurnalist Povitskinin vasitəçiliyi ilə Sergey Yesenin Şahanə ilə tanış olur və onu Povitskinin mənzilində təşkil olunan ədəbi gecələrdə iştirak etməyə dəvət edir. Və belə unudulmaz ədəbi axşamların birindən sonra Şahanəni evində gören məşhur şair ona iki vərəq kvadrat dəftər uzatdı, onun üzərində "Şağanə, sən mənim Şağanəm" şeiri yazılmış, aşağı küncdə isə S.Yeseninin imzası vardı.

Yesenin erməni poeziyası ilə maraqlanırdı. O, V.Bryusovun tərcü-

mə etdiyi "Erməni poeziyasının antologiyası"na rast gəlmişdi və Yesenin həmin kitabı tez-tez oxuyarkən Yeqişe Çarents adına xüsusi maraq göstərirdi. O, Çarentsin Batumiyə gələcəyini öyrənmişdi və səbirsizliklə gözləyirdi və tez-tez soruşurdu: "Yaxşı, Çarents hələ gəlməyib?" Lakin Çarents Batumiyə yalnız Yesenin Moskvaya gedəndən sonra gəldi. Şahanə xatirələrində yazır ki, Yesenin çox mehriban və vicdanlı insan olub. Heç kəsə biganə qalmayıb. Bir dəfə kimsəsiz uşaqları görüb dayandı, suallar verdi, onlara pul verdi və Şahanəyə üz tutaraq dedi: "Bax, Şahanə, bura Puşkin, Lermontov və mən..." Başqa bir dəfə şair öz şeirlər kitabını Şahanə həsr edərək üz qabığına karandaşla yazırdı: "Əziz Şağanəm, sən mənim üçün xoş və şirinsən".

Moskvaya yola düşdüyü ərəfədə Şahanənin kirayə qaldığı mənzilə gələn Yesenin yadigar olaraq Şahanənin rəsmlərindən birini götürür və silsiləsindən məşhur şeirin yanında mütləq nəşr etdirəcəyini vəd edir.

İstedadlı rus şairi Sergey Yeseninlə gənc erməni müəllimi Şahanə Talyan arasındakı dostluq beləcə başa çatır və nəsilərə "İran nəğmələri" poetik silsiləsinin bəlkə də ən məşhur şeirini qoyub gedir. Və bu qısa dostluq Şahanənin həyatının ən parlaq və ən parlaq xatirəsinə çevrilir.

Utanmayandan sonra oynamağa nə var ki?

Şükür ki, ermənilər Sergey Yesenini "erməni oğlu" çıxartmayıblar. Şair yaxşı qurtarıb. Yoxsa ki bu nadürlülər Nuh peyğəmbəri, Adəm peyğəmbəri erməni edən nadürlülərdir.

Əntiqə Rəşid